

Ajalookonverents “Pirita klooster 600”

Konverents “Pirita klooster 600”, esineja Linda Kaljundi ja moderaator Marek Tamm. Foto: H. Bome

16. juunil 2007 toimunud ajalookonverentsil “Pirita klooster 600” esinesid ajaloolased Marika Mägi, Tiina Kala, Juhan Kreem, Ruth Rajamaa, Kersti Markus, Helen Bome ja Linda Kaljundi, kes vaatlesid Pirita kloostri ajalugu ja kohta Eesti ajaloomäls laiemalt. Konverentsi moderaator oli Marek Tamm, avasõnad Vello Salolt.

Konverentsi lähim eesmärk oli luua pilt sellest, missuguselt ühiskondlikult pinnasel võrsus Pirita kloostri ehitamise idee ja kes olid selle algatamise eesotsas. Ent käsitleti ka püha Birgitta ilmutustest pärinevaid motiive, mis panid aluse birgitiini kloostrite elukorraldusele ja nende vaimse mõjuvälja iseärasustele.

Pirita kloostrit on tänini uuritud pigem ruumilis-arhitektuurilise kandi pealt, mitte toonase religioosusest taustast ja vaimulikust keskkonnast lähtuvalt. Otseste allikate vähesuse tõttu on vastus küsimusele, kuidas käis Pirital töö ja elu sajandeid tagasi, ka rohkem hüpoteetilist laadi. Nagu konverentsil selgus, leidub sellele erinevaid vaatenurki ja nii mõnigi neist põhjustab ajaloolaste seas poleemikat.

Eesti kirikuolu aspektist väärrib laiem ühiskondlik taust, millele klooster tekkis, kindlasti edasist uurimist. Küsimustele, miks klooster just niisuguse koha peale rajati ja miks ehitati Pirita klooster ruumiliselt suuremaks kui Vadstenas asuv birgitiinide emaklooster, pole samuti ühest vastust. Pole ju Eestis ajalooliselt arenenud pühakute kultust ja ka sinne rahva vagadus on esile kutsunud ebamääraseid hinnanguid.

Marika Mägi vaatles Pirita jõe suudmeala muinasajal, peatudes lähemalt Iru linnusel ja muistsetel sadamakohtadel. Tiina Kala ettekanne “Põhja-Eesti kirikuolu 15. sajandi alguseks: millisesse vaimulikk keskkonda tekkis Pirita klooster?”

käsitles ka kiriku suhteid maahärra ja Skandinaaviaga, erinevate ordude mõjupiirkondi ja nende muutumist. “Kes asutas Pirita kloostri?” oli Juhan Kreemi ettekande küsimus. Ruth Rajamaa käsitles Pirita kloostrit (“Pirita kloostri asutamine ja ülesehitus 1407–1436 Rootsi allikate valguses”) selle asutamise ajal ja sealsete nunnade elukorraldust. Kersti Markus heitis pilgu Pirita kloostri jõukuse ja mõjuvõimu tagamaadele, kõneldes nunnade ja vendade elustiili erinevustest birgitiinide kloostriis. Püha Birgitta ei pooldanud oma ilmutustes vägivaldset ristiusustamist ja eelistas paganaid halbadele kristlastele, toonitas ettekande autor. Ilmutustega seondus ka Helen Bome ettekanne, mille teemaks oli “Mina olen viinapuu ja mu isa on aednik.” Allegooriline motiiv 15. sajandi vormiplaadil Pirita kloostrist”. Viinapuu sümbolika lähtub lunastusallegooriast ja viinapuu istutamine on Jumala hoone rajamine, leidis Bome.

Linda Kaljundi kõneles kloostri kohast Eestis (“Pirita kloostri koht Eesti ajaloomäls: “Mitte ainult kloostri taga metsas””), rõhutades siinsete mälupaikade jõujoonte puhul eriti oma ja võõra teemat. Esineja viitas kultusfilmile “Viimne reliikvia”, mis määratleb Pirita kloostrit kui võõra võimu kantsi. Pirita klooster eksisteerib Eesti ajaloomäls nii loo, metafoori ja abstraktse idee tasandil kui ka olulise visuaalse märgina, leidis Kaljundi.

Konverentsil peetud ettekannetest on kavas välja anda kogumik. Pirita kloostri 600. aastapäeva tähistati nii konverentsi kui ka juubelimargi ja -medali presentatsiooniga ning Marguerite Tjaderi raamatu “Elisabeth Hesselblad. Kõige tähelepanuväärsem naine Roomas” eestikeelse tõlke esitlusega.

Kärt Hellerma